

تحلیل محتوای کتاب جامعه‌شناسی ۲ متوسطه دوم بر پایه ساحت‌های شش‌گانه تربیت در سند تحول بنیادین

شهلا سلطانی^۱، زینب یاراحمدی^۲

هدف از پژوهش حاضر بررسی میزان توجه به ساحت‌های شش‌گانه تربیت در سند تحول در کتاب جامعه‌شناسی متوسطه دوم (۱۴۰۱-۱۴۰۰) و ارزیابی انطباق محتوای این کتاب با ساحت‌های یادشده است. در این پژوهش که با استفاده از روش تحلیل محتوای کمی و با واحد تحلیل جمله انجام شده است، ابتدا با توجه به هدف‌های سند تحول بنیادین در دوره یادشده، مؤلفه‌های مربوط به هر ساحت شامل ساحت اعتقادی، عبادی و اخلاقی: ۳۱ مؤلفه؛ ساحت اجتماعی و سیاسی: نه مؤلفه؛ ساحت زیستی و بدنی: چهار مؤلفه؛ ساحت علمی و فناوری: نه مؤلفه؛ ساحت اقتصادی و حرفه‌ای: ده مؤلفه؛ ساحت تربیت زیبایی‌شناختی و هنری: نه مؤلفه را استخراج و تبیین کرده‌ایم؛ سپس متن کتاب مورد بحث را براساس این مؤلفه‌ها بررسی کرده و داده‌ها را با استفاده از شاخص‌های آماری-توصیفی (فراوانی و درصد) تجزیه و تحلیل کرده‌ایم. طبق نتایج به دست آمده، از مجموع ۲۱۳۹ فراوانی، ساحت سیاسی اجتماعی با تعداد فراوانی ۱۰۴۸ و ساحت زیبایی‌شناسی با ۴۲ واحد، به ترتیب دارای بیشترین و کمترین فراوانی هستند؛ همچنین ساحت اجتماعی و سیاسی با ضریب اهمیت ۰,۳۴۸۶ و بار اطلاعاتی ۰,۲۶۲۱ در رتبه نخست قرار داشته و به عنوان اولویت اول، باهدف‌های کلی سند تحول بنیادین مناسبت و مطابقت دارد؛ اما بازنگری در محتوای این کتاب از منظر ساحت زیبایی‌شناسی، با بار اطلاعاتی ۰,۰۴۳۱ و ضریب اهمیت ۰,۰۵۷۳ با توجه به نیازهای روحی و وضعیت سنی فراگیران در دوره متوسطه دوم، ضروری به نظر می‌رسد.

واژگان کلیدی: ساحت‌های شش‌گانه تربیت، سند تحول بنیادین، کتاب جامعه‌شناسی ۲، متوسطه دوم

^۱ کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی، کد پرسنلی ۴۲۳۱۰۹۶۶، نام پدر محمد علی، مازندران، تنکابن، آموزشگاه: استعداد‌های درخشان مرکز فرزندگان، پایه تدریس: یازدهم انسانی، سابقه ۱۷ سال

^۲ کارشناسی علوم اجتماعی، کد پرسنلی ۱۲۶۶۸۵۹۰، نام پدر عزیز الله، مازندران تنکابن، پایه یازدهم انسانی، سابقه کار ۱۰ سال، آموزشگاه رازی

مقدمه و بیان مسئله

واژه «تربیت» در لغت به معنی پروردن کسی و ادب و اخلاق را به وی آموختن به کاررفته (معین، ۱۳۸۸، ص: ۱۱۵) شهید مطهری تربیت را عبارت از پرورش دادن و به فعلیت رساندن استعدادها و ایجاد تعادل و هماهنگی میان آنها دانسته است (مطهری، ۱۳۹۹، ص: ۹۰) در واقع، تربیت به معنای انتخاب رفتار و گفتار مناسب، ایجاد زمینه و عوامل لازم و کمک به شخص مورد نظر است برای آنکه بتواند استعدادهای نهفته اش را در تمام ابعاد وجودی و به صورت هماهنگ پرورش دهد و شکوفا کند و به تدریج به سوی هدف و کمال مطلوب پیش رود. (فایضی و آشتیانی، ۱۳۷۵، ص: ۳۲)

تعلیم و تربیت به علت داشتن کارکردهای گوناگون علمی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی، همواره موضوعی مهم و ابزاری کارآمد برای رشد و توسعه همه جانبه ملت ها قلمداد شده است. (مرزوقی، ۱۳۸۴، ص: ۹۳)

در سند تحول بنیادین مفهوم تربیت در جامع ترین صورت آن به عنوان فرایندی جامع، شامل تمام تلاش های زمینه ساز تحول اختیاری و آگاهانه آدمی دیده شده است که به شکل مفوله ای واحد، یکپارچه و درهم تنیده تمام ابعاد وجودی انسان را دربر می گیرد. (ابراهیم زاده، ۱۳۹۷، ص: ۲۸)

سند تحول بنیادین نظام آموزشی حول محور تربیت چستی، چرایی، اساس، اصول، انواع، ارکان، هدف ها، الگوهای راهبردی تربیت و... تدوین شده است. ساحت های ششگانه که در این جستار، پایه بررسی کتاب جامعه شناسی ۲ در مقطع متوسطه دوم قرار گرفته و مبنای تحلیل جملات این کتاب است، چهارچوب و شالوده پژوهش پیش روی برپایه آنها بنا شده است. اما از آنجا که در نگارش این پژوهش محدودیت صفحه قید شده است، از آوردن محتوای اصلی ساحت ها خودداری می گردد. (جزوه آموزشی ضمن خدمت فرهنگیان، ۱۳۹۷، ص: ۱۵)

با توجه به اهمیت سند تحول نظام آموزشی و نیز اهمیت مضاعف نقد و تحلیل اینگونه اسناد، به ویژه این مسئله که چگونگی کاربست، رویکردهای اجرایی، آثار عملی و نتایج تربیتی سند مورد بحث در سطوح مختلف جامعه آموزشی، می تواند مورد توجه قرار بگیرد. لازمه رسیدن به نتیجه معتبر، انجام پژوهش هایی مرتبط و مستقیم با محور های درسی در کتاب های آموزشی در مدارس است.

پیشینه پژوهش

بررسی ها نشان می دهد در زمینه کتاب جامعه شناسی متوسطه دوم علیرغم اهمیت بسیار زیاد و نیاز مبرم و متناسب با حساسیت ها و ظرافت های ناشی از الزام های این دوره از تکامل دانش اجتماعی دانش آموزان، پژوهشی مرتبط با سند تحول بنیادین و مبتنی بر ساحت های تربیت صورت نگرفته، یا یافت نشد.

وفایی، فضل الهی و طالعی فرد (۱۳۹۶) در پژوهش خود با عنوان «بررسی میزان توجه به ساحت های ششگانه تربیت سند تحول بنیادین آموزش و پرورش در کتاب های درسی مطالعات اجتماعی دوره ابتدایی» نتیجه گرفته اند که در این کتاب ها مجموعاً ۵۲۸ بار پایه سوم: ۱۳۸، پایه چهارم: ۸۷، پایه پنجم: ۱۳۶ و پایه ششم ۱۶۷ بار به ساحت های ششگانه تربیتی توجه شده است. از میان ابعاد بررسی شده، بعد علم و فناوری با میزان بار اطلاعاتی، ۹۸ و ضریب اهمیت ۰،۱۷۸، بیشترین توجه را به خود اختصاص داده است؛ در حالیکه بعد اقتصادی و حرفه ای بار میزان بار اطلاعاتی ۰،۷۳۳ و ضریب اهمیت ۰،۱۳۳، دارای کمترین توجه بوده اند. (طیبی، فرهادی، زهرا، نواز الله، ۱۳۹۹) ص: ۲۰۷

قاسمی و کاظمی (۱۳۹۳) در مقاله "تحلیل محتوای کتاب درسی هدیه های آسمانی پایه ششم و میزان انطباق آن با مبانی قرآن و سند تحول بنیادین" دریافته اند از میان ۳۳ هدف تدوین شده کتاب، ۳۲ هدف، یعنی ۹۶ درصد از هدف های کتاب، دارای ارجاع به آیات قرآنی هستند و در این سطح وسیع، آموزه های قرآن را به فراگیران انتقال می دهند. (همان، ص: ۲۰۸)

محمدی پویا، صالحی و مومیوند (۱۳۹۴) در مقاله «تحلیل محتوای نهج البلاغه براساس ساحت های ششگانه تربیتی سند تحول بنیادین آموزش و پرورش» دریافته اند ارتباط تنگاتنگ ساحت های تربیتی سند تحول با متن نهج البلاغه نشان می دهد که پژوهش هایی از این دست به غنی تر شدن اسناد تعلیم و تربیت توسط متن های دینی و اسلامی کمک می کنند. (علیپور، حیدری، فاطمه، زهرا، (۱۳۹۶) ص: ۱۰۲)

حاجی بابایی (۱۳۹۱) در پژوهش خود با عنوان «ویژگی های مدرسه ای که دوست دارم با توجه به سند تحول بنیادین» نتیجه گرفته است این مدرسه، زمینه ساز تحقق یافتن مراتب حیات طیبه در دانش آموزان است. با بالحوادثی و عینی (۱۳۹۸) در مقاله خود با عنوان «تحلیل محتوای میزان به کارگیری استانداردهای سواد اطلاعاتی در دوساحت تربیت سند ملی چشم انداز بیست ساله آموزش و پرورش: ساحت فرهنگی- هنری و ساحت علمی- فناوری نتیجه گرفته اند؛ میزان به کارگیری استانداردهای سواد اطلاعاتی در ساحت علمی- فناوری سند ملی، نسبتاً زیاد و در ساحت فرهنگی- هنری سند، پایینتر از میزان متوسط است. برنامه های درسی از مهمترین عناصر و آینه تمام نمای موفقیت و شکست و حتی در بیشتر موارد، جهت دهنده به نظام آموزشی هستند و محملی مناسب برای عرضه دانش، تغییر نگرش و آموزش دادن مهارت هایی به دانش آموزان، بزرگسالان و تصمیم گیرندگان اولیه به شمار می روند (مهرمحمدی و محمودی، ۱۳۹۱، ص: ۴۹)

بررسی وضعیت کتاب های درسی از این جهت اهمیت دارد که تصویری دقیق از کم و کیف توجه به این مضامین به دست می دهد و با بررسی وضعیت موجود، بینش های لازم را برای برنامه ریزان و دست اندرکاران طراحی برنامه های درسی به منظور تدوین برنامه ها و پوشش دادن حیطه ها و برنامه های درسی پنهان و مغفول فراهم می آورد. (نیلی، موسوی، نصر، مسعود، ۱۳۹۳، ص: ۶۲)

پرسش های پژوهش

جستار حاضر بر این پرسش اساسی و محوری متمرکز است که ساحت های ششگانه تربیت سند تحول، چگونه و به چه میزان در کتاب جامعه شناسی ۲ متوسطه دوم، بازتاب یافته اند. بی گمان، رسیدن به پاسخی روشن و مستدل برای این پرسش کلی و محوری، مستلزم پاسخگویی دقیق به پرسش هایی طبقه بندی شده است که از طریق مطالعه و تحلیل، قابل سنجش و استناد خواهد بود؛ از جمله:

الف) میزان توجه به ساحت تربیت اعتقادی، عبادی و اخلاقی در محتوای کتاب جامعه شناسی ۲ متوسطه دوم چگونه است؟

ب) میزان توجه به ساحت تربیت اجتماعی و سیاسی در محتوای کتاب جامعه شناسی ۲ متوسطه دوم چگونه است؟

ج) میزان توجه به ساحت تربیت زیستی و بدنی در محتوای کتاب جامعه شناسی ۲ متوسطه دوم چگونه است؟

د) میزان توجه به ساحت تربیت زیبایی شناختی و هنری در محتوای کتاب جامعه شناسی ۲ متوسطه دوم چگونه است؟

ه) میزان توجه به ساحت تربیت اقتصادی و حرفه ای در محتوای کتاب جامعه شناسی ۲ متوسطه دوم چگونه است؟

و) میزان توجه به ساحت تربیت علمی و فناوری در محتوای کتاب جامعه شناسی ۲ متوسطه دوم چگونه است؟

روش پژوهش :

منتقدان و پژوهندگانی همچون کرلینجر تحلیل محتوا را روشی پژوهشی برای توصیف عینی، منظم و کمی متغیرها دانسته اند. (سعدی پور، بیابانگرد (۱۳۹۴)، ص: ۳۹۳)

پژوهش حاضر نیز به شیوه توصیفی و از نوع تحلیل محتواست و در آن، همخوانی کیفی محتوای کتاب جامعه شناسی ۲ متوسطه دوم با ساحت های ششگانه و بازتاب کمی مؤلفه های مربوط به این ساحت ها به صورت مطالعه درس به درس کتاب مورد نظر بررسی می شود؛ بنابراین، جامعه تحلیلی - پژوهشی حاضر، کتاب درسی فوق الذکر در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰ را شامل می شود و کل جامعه آماری به شکل سرشماری واحدها مشتمل بر جمله و شبه جمله های متن درس تحلیل شده است.

در این پژوهش، برای تحلیل محتوا، ابتدا مؤلفه های مرتبط با ابعاد ششگانه تربیت را از سند تحول بنیادین آموزش و پرورش با توجه به هدف های آن در دوره متوسطه دوم استخراج و سپس محتوای کتاب را براساس آن ابعاد تجزیه و تحلیل کردیم. ابزار جمع آوری اطلاعات در دو مرحله تدوین شد.

نخست، تعیین مؤلفه های مفهومی ساحت های ششگانه، که در این مرحله برای هر یک از ساحت ها متناسب با محتوای متن های مورد مطالعه، مؤلفه ها و زیرگزاره هایی تعریف شده است که مصداق های موجود در کتاب مورد بحث براساس آنها تقسیم و تحلیل می شوند و بر این اساس، زمینه بررسی دقیق و طبقه بندی شده متن و محتوای کتاب فراهم می آید؛ بدین ترتیب، ساحت اعتقادی - اخلاقی از سی و یک مؤلفه تشکیل شده است و این مؤلفه ها عمدتاً آن قسم از مصداق های محتوایی کتاب را دربر می گیرند که بر خداشناسی، خودشناسی و شناخت خلقت متمرکز است؛ یعنی ساماندهی بینش، منش، مواضع و تکالیف متربیان در پیوند با خالق هستی، خود و خلقت، مورد نظر است. این مصداق ها تربیت توحیدی افراد، پرورش عزت نفس و تکریم دیگران و به عبارتی، مراعات حق الله، حق الناس و حق النفس را در کانون توجه دارند. ساحت اجتماعی - سیاسی، خود متشکل از نه گزاره است و مثال هایی را دربر می گیرد که یا به تربیت فردی متربیان و رشد و اصلاح ویژگی های فردی آنان در زمینه روابط و معاشرت های اجتماعی می پردازند و یا با تربیت و تقویت مسئولیت های اجتماعی متربیان مرتبط اند و بر ساختن مصلحان اجتماعی - سیاسی از متربیان را هدف پرورش خود قرار داده اند. ساحت زیستی و بدنی از چهار مؤلفه تشکیل شده است که به مصداق های تربیت در زمینه بهداشت فردی و اجتماعی، روانی، جسمانی و... می پردازد. ساحت هنری با نه مؤلفه، در سه مولفه و مثال هایی در زمینه کشف و برکشیدن استعداد های هنری متربیان، پرورش دادن احساسات و عواطف و تخیل های آنان، هموار کردن مسیر ادراک و التذات هنری و زیبایی شناختی و... را دربر می گیرد. ساحت اقتصادی و حرفه ای، متشکل از ده مؤلفه است که مصداق هایی با دو رویکرد سلبی و ایجابی در زمینه ترغیب به کسب و کار و افزایش دادن سرمایه و ثروت مشروع، و پرهیز از اقدامات نامشروع در همین زمینه را ذیل

خود دارد. سرانجام، ساحت علمی و فناوری با هشت مؤلفه، مثال هایی را شامل می شود که موضوع آنها ترویج نگاه ژرف برآمده از آموزه های اسلامی به دانش و فناوری مبنی بر پیوند دانش و دین، علم و عمل، علم و فناوری، نوآوری در دانش، حقیقت جویی و... است. به دلیل محدودیت صفحه در نگارش مقاله از نگارش سیاهه مولفه ها خودداری شد. سپس داده های به دست آمده با استفاده از شاخص های توصیفی آنتروپی شانون (داده های جدول فراوانی، محاسبه بار اطلاعاتی مقوله ها و به دست آوردن ضریب اهمیت آنها) تجزیه و تحلیل شدند؛ بدان معنا که در مرحله اول، ماتریس فراوانی، بهنجار استفاده می شود. در گام دوم، بار اطلاعاتی هر شاخص محاسبه می شود و در ستون های مربوط قرار می گیرد. در گام سوم با استفاده از بار اطلاعاتی شاخص ها ضریب اهمیت هر یک از شاخص ها محاسبه می شود و هر شاخصی که دارای بار اطلاعاتی بیشتری باشد، از ضریب اهمیت اطلاعاتی بیشتر برخوردار است. آذر (۱۳۸۰) (ص: ۱۵) در پایان، نتایج به دست آمده از نظر میزان بار اطلاعاتی شاخص و ضریب اهمیت آنها و نیز همسویی یا ناهمسویی با یافته های دیگر پژوهش ها مقایسه شده اند.

یافته های پژوهش

پس از شناسایی شاخص های پژوهش براساس تحلیل محتوا و تعیین واحدهای تحلیل (جمله و کلمه)، برای تحلیل داده ها از روش آنتروپی شانون به صورت زیر استفاده خواهد شد:

ابتدا باید فراوانی هر یک از مقوله های شناسایی شده براساس تحلیل محتوا مشخص شود.

ماتریس فراوانی های مورد نظر باید به هنجار شود. برای این منظور از روش نرمال سازی خطی استفاده می شود:

$$n_{ij} = \frac{x_{ij}}{\sum x_{ij}}$$

بار اطلاعاتی هر مقوله باید محاسبه شود. برای این منظور از رابطه زیر استفاده می شود:

$$k = \frac{1}{\ln(a)}; a = \text{تعداد گزینه ها}$$

$$E_j = -k \sum [n_{ij} \ln(n_{ij})]$$

سپس ضریب اهمیت هر مقوله باید محاسبه شود. هر مقوله که دارای بار اطلاعاتی بیشتری باشد، از درجه اهمیت

بیشتری برخوردار است. برای این منظور از رابطه زیر استفاده می شود:

$$W_j = \frac{D_j}{\sum D_j}$$

براساس تحلیل محتوای دروس. تعداد فراوانی تحلیل محتوای کتاب درسی جامعه شناسی ۲ متوسطه دوم براساس مؤلفه های سطوح ششگانه سند تحول بنیادین در جدول ۱ ارائه شده است:

جدول ۱- فراوانی تکرار مقوله ها

مقوله	فناوری	اقتصادی	زیبایی شناسی	زیستی بدنی	سیاسی اجتماعی	عبادی- اخلاقی
فراوانی	۸۸	۱۳۴	۴۲	۸۵	۱۰۴۸	۷۴۲

پس از تشکیل ماتریس تصمیم گام بعدی نرمال سازی اعداد ماتریس حاصل است. برای این منظور به سادگی از روش نرمال سازی خطی استفاده شده است. ماتریس نرمال ماتریسی است که جمع درایه‌های مربوط به هر ستون برابر یک شود. برای نرمال سازی ماتریس تصمیم از فرمول زیر استفاده شده است که در آن (n_{ij}) هر درایه از ماتریس نرمال است.

جدول ۲- ماتریس تصمیم نرمال شده مقوله‌ها

نرمال	فراوانی	کد
۰,۰۴۱۱	۸۸	فناوری
۰,۰۶۲۶	۱۳۴	اقتصادی
۰,۰۱۹۶	۴۲	زیبایی شناسی
۰,۰۳۹۷	۸۵	زیستی بدنی
۰,۴۸۹۹	۱۰۴۸	سیاسی اجتماعی
۰,۳۴۶۹	۷۴۲	بعد اعتقادی عبادی، اخلاقی

درگام بعدی باید وزن هر یک از شاخص‌ها تعیین شود. برای این منظور از محاسبات زیر استفاده می‌شود و وزن هر شاخص (E_j) با استفاده از رابطه زیر بدست خواهد آمد:

$$E_j = -k \sum [n_{ij} \ln(n_{ij})]$$

$$D_j = 1 - E_j$$

در این رابطه مقدار k از رابطه زیر بدست آمده است:

$$K = \frac{1}{\ln(A)} = \frac{1}{\ln(6)} = -0.558$$

براساس محاسبات انجام شده وزن نهائی هر یک از شاخص‌های مورد مطالعه با استفاده از انتروپی شانون ارائه شده است.

جدول ۳- وزن نهائی مقوله‌ها با انتروپی شانون

رتبه	ضریب اهمیت W_j	E_j بار اطلاعاتی	لگاریتم	نرمال	فراوانی	کد
۴	۰,۰۹۷۵	۰,۰۷۳۳	۰,۱۳۱-	۰,۰۴۱۱	۸۸	فناوری
۳	۰,۱۲۸۸	۰,۰۹۶۹	۰,۱۷۴-	۰,۰۶۲۶	۱۳۴	اقتصادی
۶	۰,۰۵۷۳	۰,۰۴۳۱	۰,۰۷۷-	۰,۰۱۹۶	۴۲	زیبایی شناسی
۵	۰,۰۹۵۲	۰,۰۷۱۵	۰,۱۲۸-	۰,۰۳۹۷	۸۵	زیستی بدنی
۱	۰,۳۴۸۶	۰,۲۶۲۱	۰,۴۷۰-	۰,۴۸۹۹	۱۰۴۸	سیاسی اجتماعی
۲	۰,۲۷۲۷	۰,۲۰۵۰	۰,۳۶۷-	۰,۳۴۶۹	۷۴۲	بعد اعتقادی عبادی، اخلاقی

بحث و نتیجه گیری

با توجه به اینکه سند تحول بنیادین آموزش و پرورش در سال ۱۳۹۰ تدوین و در کتاب های درسی، تغییرهایی مبتنی بر هدف های این سند از دوره ابتدایی آغاز شد، پژوهش حاضر با هدف بررسی میزان توجه به ساحت های شش گانه تربیت سند تحول بنیادین آموزش و پرورش در کتاب جامعه شناسی ۲ متوسطه دوم انجام شده است.

طبق بررسی ها و تحلیل های صورت گرفته، در این کتاب در مجموع، ۲۱۳۹ مرتبه به ساحت های ششگانه (اعتقادی، اخلاقی و عبادی؛ سیاسی و اجتماعی؛ زیستی و بدنی؛ علمی و فناوری؛ اقتصادی و حرفه ای زیبایی شناسی و هنری) توجه شده است و جهت گیری مولفان کتاب به القای ارزش های سیاسی وایدئولوژیک در چارچوب بومی سازی علوم انسانی است و براساس رعایت اصول روش شناسی، بی طرفی کتاب مورد توجه قرار نگرفته و مولفه سیاسی اجتماعی با تاکید بر بعد اسلامیت در مقابل ایرانیت و متغیر ارزش های سیاسی انقلاب ایران در دروس آخر کاملاً مشهود است. با توجه به نتایج آماری به دست آمده در زمینه میزان توجه به ساحت های ششگانه سند تحول بنیادین، در کتاب جامعه شناسی ۲ متوسطه دوم، براساس الگوی آنتروپی شانون، نتایج ذیل به دست آمده است:

الف: (ساحت سیاسی و اجتماعی با فراوانی ۱۰۴۸، بار اطلاعاتی ۰,۹۰۸۳ و ضریب اهمیت ۰,۳۴۸۶، در جایگاه اول قرار دارد.

ب: (ساحت اعتقادی، عبادی و اخلاقی با فراوانی ۷۴۲، بار اطلاعاتی ۰,۲۰۵۰ و ضریب اهمیت ۰,۲۷۲۷، در جایگاه دوم قرار دارد.

ج (ساحت اقتصادی و حرفه ای با فراوانی ۱۳۴، بار اطلاعاتی ۰,۰۹۶۹ و ضریب اهمیت ۰,۱۲۸۸، در جایگاه سوم قرار دارد

د (ساحت علمی و فناوری با فراوانی ۸۸، بار اطلاعاتی ۰,۰۷۳۳ و ضریب اهمیت ۰,۰۹۷۵، در جایگاه چهارم قرار دارد

ه) (ساحت زیستی و بدنی با فراوانی ۸۵، بار اطلاعاتی ۰,۰۷۱۵ و ضریب اهمیت ۰,۰۹۵۲، در جایگاه پنجم قرار دارد.

س (ساحت زیبایی شناختی با فراوانی ۴۲، بار اطلاعاتی و ضریب اهمیت ۰,۰۴۳۱، در جایگاه ششم قرار دارد.

اولویت بندی ساحت ها از نظر توزیع فراوانی، بار اطلاعاتی و ضریب اهمیت، بیانگر این مسئله است که تکرار تعداد فراوانی مؤلفه، دال بر میزان اهمیت آن در کتاب درسی نیست و میزان توجه به این ساحت ها متوازن نیستند. این نتیجه با یافته های میر محمدی و محمودی ۱۳۹۱ همسویی کامل دارد.

همچنین از میان ساحت های ششگانه، توجه به ساحت سیاسی، اجتماعی، بیشترین میزان توجه مؤلفان و برنامه ریزان درسی را به خود اختصاص داده است. این مسئله نیز با یافته های قاسمی و کاظمی ۱۳۹۳ همخوانی دارد.

از میان ساحت های ششگانه تربیت در سند تحول بنیادین، ساحت زیبایی شناسی کمترین ضریب اهمیت و بار اطلاعاتی را در کتاب جامعه شناسی ۲ متوسطه دوم به خود اختصاص داده است؛ در حالی که با توجه به هدف های تربیتی سند تحول بنیادین در دوره متوسطه دوم در ساحت زیبایی شناسی، دانش آموز باید: با مطالعه آثار و مسایل حوزه هنر رابطه هنر با مسائل دنیای امروز را بفهمد، آنها را براساس اصول زیبایی شناسی و ارزشی، نقش و تاثیر آن

را بر خود و جامعه ارزیابی کند، و نقش هنر را به عنوان زبان مشترک میان انسان ها در بستر زمان و مکان تبیین نماید. این مسئله نیز با یافته های وفایی، فضل الهی و طالعی فرد ۱۳۹۶ همخوانی دارد.

در این نگاه انتقادی و آسیب شناسانه به نظری رسد محتوا و مفاد این نقشه را ه ارزشمند بصورتی شایسته و بایسته در کانون های علمی، فرهنگی و تربیتی، و سازمان های آموزشی و پرورشی اشاعه نیافته و نهادینه نشده و از این روی، شایسته است متن و محتوای این سند برای دست اندرکاران اجرای تعلیم و تربیت با تفصیل و تفسیر یادآوری و تبیین شود.

پیشنهادات

الف) در بخش تولید محتوا تلاش برای نزدیکتر کردن محتواهای آموزشی و پیام تربیتی هر درس به هدف های سند تحول و اسناد بالادستی صورت گیرد. در این حوزه، کتاب درسی جامعه شناسی ۲ به دلیل اهمیت ساختاری و سازنده در آماده سازی دانش آموز برای مشارکت در جامعه بزرگتر بلافاصله بعد از فارغ التحصیلی می تواند بیشترین تاثیر را برای عملکرد اجتماعی وی داشته باشد. ب) برجسته سازی جایگاه ساحت های ششگانه در کتاب ها و برنامه های درسی از طریق بیان صریح فهرستی از انتظارات و هدف های تربیتی مباحث کتاب ج) تدوین برنامه دانش افزایی در زمینه سند تحول و اسناد بالادستی و گنجاندن آن در تقویم سالانه مراکز متولی و مؤسسه های مرتبط، و اجرای درست و زمان بندی شده آن جهت آموزش رسمی و مستمر به مسئولان میانی، مربیان و معلمان انجام شود.

منابع

- آذر، عادل (۱۳۸۰) بسط و توسعه روش آنتروپی شانون برای پردازش داده ها در تحلیل محتوی- فصلنامه علوم انسانی الزهراء، دوره ۱۱، شماره ۳۷

- ابراهیم زاده، عیسی (۱۳۹۷). فلسفه تربیت تهران: پیام نور

- بیابانگرد، اسماعیل (۱۳۹۶) روشهای تحقیق در روانشناسی و علوم تربیتی تهران. نشر دوران

- جزوه آموزشی سند تحول بنیادین (۱۳۹۷) ضمن خدمت همکاران فرهنگی شهرستان

- حاجی بابایی، حمیدرضا (۱۳۹۱) ویژگی های مدرسه ای که دوست داریم با توجه به سند تحول بنیادین. فصلنامه نوآوریهای آموزشی، ۵۲

- دهخدا، علی اکبر (۱۳۸۸) فرهنگ فارسی جلد ۴ تهران: امیرکبیر

- فایضی، علی؛ آشتیانی، محسن (۱۳۷۵) مبانی تربیت و اخلاق اسلامی قم: روحانی

- قربانعلی پور، فاطمه؛ حیدری، زهرا؛ و سنجری، فاطمه (۱۳۹۶) بررسی میزان توجه به ساحت های ششگانه تربیت سند تحول بنیادین آموزش و پرورش در کتاب های درسی هدیه های آسمانی دوره دوم ابتدایی. همایش کشوری دانش موضوعی- تربیتی آموزش دینی و قرآن

-گرامی طیبی ، فرهادی ،زهرا ، نواز الله (۱۳۹۹) تحلیل محتوای کتابهای فارسی متوسطه اول برپایه ساحت های ششگانه تربیت در سند تحول بنیادین دوفصلنامه علمی علوم تربیتی از دیدگاه اسلام،مقاله پژوهشی، دوره نهم، شماره شانزدهم، بهار و تابستان

-مرزوقی، رحمتالله (۱۳۸۴) تربیت بدنی از دیدگاه اسلام: رویکردهای پرورش فصلنامه تربیت اسلامی، ۱

- مهرمحمدی، محمود؛ و محمودی، فیروز (۱۳۹۱) وارونگی رویکردی نوین به طراحی برنامه های درسی معطوف به تربیت حرفه ای با تأکید بر علوم تربیتی. دوفصلنامه مطالعات برنامه درسی آموزش عالی : ۴۹

-مطهری، مرتضی (۱۳۹۹) تعلیم و تربیت در اسلام. تهران: صدرا

-نیلی، محمدرضا؛ موسوی، ستاره؛ نصر،احمدرضا؛ مسعود، محمد (۱۳۹۳) بررسی میزان آگاهی اعضای هیئت علمی گروه های فنی مهندسی دانشگاه های اصفهان از مؤلفه های اساسی نوآوری برنامه ریزی درسی ومیزان کاربست آنها. فصلنامه آموزشی مهندسی ایران : ۶۲